

## **МОДЕЛЬ БАГАТОПОЛЯРНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: СТАБІЛЬНІСТЬ І КОНФЛІКТОГЕННІСТЬ**

*Анотація.* У статті досліджується теоретична модель багатополлярної системи міжнародних відносин. Інтерес до цієї тематики обумовлений потребами української політичної науки та вітчизняної дипломатії у схемах розуміння та механізмах адаптації до вимог сучасної системи міжнародних відносин. Стаття має на меті визначити чинники стабільності та конфліктогенності багатополлярної моделі системи міжнародних відносин. Розглянуто базові підходи до конструювання мультиполлярної моделі, визначено основні чинники її стабільності та конфліктогенності, зроблено наголос на взаємодетермінованості світової політики і знань про неї. Констатуємо наявність протилежних точок зору провідних науковців-теоретиків з приводу стабільності та конфліктогенності однополлярної, біполлярної та мультиполлярної систем, автор доходить висновку, що ці показники є важливими параметрами реальної історичної системи міжнародних відносин, а не її абстрактної моделі. Стверджується, що дослідники, які наголошували на більшій стабільності багатополлярної системи, свої теоретичні аргументи добирали під безпосереднім впливом гострого біполярного протистояння часів «холодної війни» від середини 40-х до середини 60-х років ХХ століття (Берлінська криза, Корейська війна, Карибська криза), протиставляючи «ядерному безумству» стримування ідеалізовану картину європейського «концерту націй» першої половини ХІХ століття. Натомість співробітництво Сходу і Заходу у період брежнєвської «розрядки» і

*горбачовського «нового мислення» дало серйозні аргументи для сприйняття і оцінки політологами біполярної системи як стабільної і неконфліктогенної. Відповідно, кількість полюсів теоретичної моделі міжнародної системи говорить про її стабільність не більше, ніж форма бокалу про якість налитого вина.*

**Ключові слова:** *модель, міжнародні відносини, полюс, багатополярна система, стабільність.*

Дослідження всього комплексу питань, пов'язаних із становленням сучасної багатополісної системи міжнародних відносин, вирізняється актуальністю як в теоретичному, так і в практичному плані. Потреби української політичної науки та вітчизняної дипломатії у схемах розуміння та механізмах адаптації до вимог сучасної системи міжнародних відносин вимагають осмислення її історичної еволюції та моделювання найбільш вірогідних сценаріїв розвитку у майбутньому.

Стаття має на меті визначити чинники стабільності та конфліктогенності багатополірної моделі системи міжнародних відносин.

Як справедливо зазначає американський філософ М. Вартофський, термін «модель» використовується для визначення надзвичайно широкого класу явищ, проте для науки найважливішим є тлумачення моделі як теоретичної схеми для пояснення певного явища або процесу: «Модель – це когнітивний артефакт... конструкція, в якій ми позиціонуємо символи нашого досвіду або мислення таким чином, що в результаті отримуємо систематизовану репрезентацію цього досвіду або мислення як засіб їх розуміння або пояснення іншим» [17, с. 11]. Розглядаючи модель як інструмент наукового пізнання, М. Вартофський наголошував, що вона знаходиться «поміж істинами когнітивного світу та реальними об'єктами і процесами» [17, с. 29], оскільки в цій абстрактній репрезентації певного об'єкту чи процесу неминуче «проявляються лише деякі якості

модельованого об'єкту, а саме ті, що відповідають потребам та інтересам у використанні цієї моделі» [17, с. 31].

У цьому сенсі модель постає аналогом «ідеального типу» М. Вебера – спрощеного й ідеалізованого уявлення певних соціальних дій, інститутів, історико-культурних феноменів та економічних відносин [15], що конструюється задля систематизації та кращого розуміння досліджуваного матеріалу. Відповідно, розробляючи модель (ідеальний тип) як універсальну схему для здійснення «духовного панування» над хаотичним масивом емпіричних даних і орієнтації у складній системі світової політики, слід враховувати методологічне застереження М. Вебера, що чим більш однозначно сконструйована певна модель (ідеальний тип), тим далі вона відстоїть від суспільної реальності.

У залежності від кількості існуючих полюсів міжнародної могутності, зазвичай вирізняють три різних моделі системи міжнародних відносин: однополярну, біполярну або мультиполярну.

У будь-якій з цих систем статус полюсу забезпечується політичному актору на основі суттєвої переваги над іншими центрами сили за наступними показниками:

- 1) військова сила;
- 2) економічна могутність;
- 3) внутрішньополітична стабільність;
- 4) науково-технічний потенціал;
- 5) демографічна потужність;
- 6) якість державного управління;

7) ідеологічний вплив – «м'яка сила», тобто здатність корегувати поведінку інших учасників міжнародних відносин в бажаному напрямі ціннісно-пропагандистськими методами, не вдаючись до загроз чи застосування брутальної сили чи економічного тиску.

Необхідно підкреслити, що за різних історичних епох ієрархія цих чинників змінювалася. Так, Р. Кеохейн і Дж. Най слушно зауважили

девальвацію військової компоненти національної могутності у 70-80 х роках ХХ століття [8], а вже на початку нового тисячоліття стає очевидною тенденція до структурної мілітаризації усієї системи міжнародних відносин.

Однополярність передбачає домінування однієї держави на міжнародній арені у військово-політичній, економічній та культурній сферах, причому переважна більшість теоретиків робить наголос на владно-силовому потенціалі єдиного гегемону. Наприклад, К. Лейн визначає однополюсну систему «як систему, в якій геополітично переважає одна держава, оскільки має можливості, щоб запобігти формуванню спрямованої проти неї переважаючої або врівноважуючої коаліції» [10, с. 5]. Особливо слід відзначити відмінність однополярного світу від глобальної імперії, оскільки перший передбачає існування багатьох формально незалежних держав, в той час як остання намагається поглинути їх [4, с. 190].

Історичними прикладами уніполярної міжнародної (регіональної) системи можуть слугувати Ассирійська, Перська, Македонська, Римська імперії періоду їх розквіту. Переважна більшість західних політологів також визначає сучасну міжнародну систему як однополюсну. Провісником і, водночас, відданим пропагандистом однополярного світу став відомий американський дослідник Ч. Краутхамер [9], який ще в 1990 році заявив про «однополярний момент» міжнародної політики.

Під «біполярністю» слід розуміти таку структуру системи міжнародних відносин, для якої є характерним значний відрив двох членів міжнародної спільноти від решти країн за сукупними показниками могутності – наддержавність. Останній раз в історії міжнародних відносин така конфігурація мала місце в другій половині ХХ ст. і проіснувала майже півстоліття, проте суперництво Афін і Спарти, пізньої Римської імперії із Сасанідським Іраном можуть також слугувати прикладами біполярності.

Нарешті, під «багатополярністю» слід розуміти таку структуру системи міжнародних відносин, для якої притаманне існування кількох (стабільна багатополярність потребує мінімум п'яти) полюсів міжнародної сили, що

мають приблизно однакові показники могутності. Класичний приклад багатопольярної системи – європейський «баланс сил» XVIII–XIX століть.

В англійській мові термін багатопольярний (multipolar) вперше з'явився в середині XIX століття. Цей прикметник, складений зі слів «multi» та «polar» спочатку застосовувався в анатомії по відношенню до клітин та нервових центрів, означаючи «такий, що має багато полюсів», «відноситься до багатьох полюсів» або «такий, в якому відбуваються чимало процесів». Наприкінці XIX століття його стали застосовувати в електротехніці («такий, що має більше ніж одну пару магнітних полюсів в системі магнітних полів») та цитології («має більше двох полюсів»).

У політичні публіцистиці і політології терміни «багатопольярний» і «багатопольярність» почали застосовуватися в 60 – х роках XX століття, коли очевидні успіхи у відродженні економічного потенціалу Західної Німеччини та Японії, незалежна політика Китаю та Франції змусили журналістів і науковців констатувати, що від біпольярної міжнародної системи 50-х років світ поступово еволюціонує до багатопольярної моделі [2, с. 406].

Наприкінці 60-х років американський держсекретар Г. Кіссінджер запропонував концепцію «багатопольярного» або «плюралістичного» світу, в якому основні держави мали конкурувати і співробітничати водночас. Втративши, значною мірою, після провалу в'єтнамської авантюри великодержавні ілюзії та месіанські устремління, президент США Р. Ніксон у виступі перед редакторами провідних засобів масової інформації в Канзас-Сіті 6 липня 1971 року провіщав мультипольярне майбутнє: «У світі, в якому ми вже скоро будемо жити, Сполучені Штати не зможуть відігравати роль гегемона, і це непогано. Більше того, цей процес можна вважати конструктивним... Нині чотири країни можуть стати великими економічними державами і кинути виклик США на усіх фронтах... Через п'ять, десять, можливо п'ятнадцять років, але в будь-якому разі за життя нашого покоління на зміну американському домінуванню прийде багатопольярний світ, в якому провідними державами стануть США, СРСР,

Західна Європа, Японія і Китай». Дещо пізніше в інтерв'ю журналу «Тайм» він знову підтвердив свою думку: «Я вважаю, що наш світ стане краще і безпечніше, якщо сильні та здорові Сполучені Штати, Радянський Союз, Європа, Японія і Китай будуть врівноважувати одне одного» [13]. Особливої популярності твердження про неминучість формування багатопольної системи міжнародних відносин після розпаду СРСР набуло серед російських дослідників, які ще з середини 1990-х років намагаються видати бажане за дійсне і ствердити Росію в якості одного з основних «полюсів» нового світу [19].

З численних моделей багатопольної системи міжнародних відносин найбільш детально розробленою видається теоретична схема відомого американського політолога Мортона Каплана. Один з піонерів застосування системного підходу до осягнення міжнародних відносин здійснив амбіційну спробу розглянути цей різновид суспільного буття як окрему цілісну систему, виокремивши «шість певних міжнародних систем, або, якщо більш точно, шість станів рівноваги однієї ультрастабільної міжнародної системи»:

- 1) система «балансу сил»;
- 2) гнучка біполярна система;
- 3) жорстка біполярна система;
- 4) універсальна система;
- 5) ієрархічна система в чітко визначених і опосередкованих формах;
- 6) система одиничного вето [6, с. 34].

При цьому М. Каплан особливо наголошував, що представлені ним міжнародні системи є евристичними моделями, і лише перші дві мали відповідний історичний прототип.

Найбільш докладно в своїх працях він розглядає саме багатопольну систему, яку він називає системою «балансу сил», історичним підґрунтям якої стали міжнародні відносини в Європі XVIII–XIX століть (сам М. Каплан відверто визнавав, що за великим рахунком будь-яка міжнародна система є системою балансу сил, і мова йде лише про конфігурацію цього балансу,

проте на момент виходу його класичної праці «Системна і процес в міжнародній політиці» (1957 р.) термін багатополлярний ще не застосовувався в суспільно-гуманітарних дисциплінах).

На його думку, системі «балансу сил» притаманні наступні основні особливості:

1. Учасники цієї системи – виключно національні держави, тому в системі не існує рольової диференціації.

2. Основні держави системи більше прагнуть досягти максимальної безпеки і зберегти незалежність, ніж здобути гегемонію, ризикуючи при цьому політичною ліквідацією в якості одного з основних учасників міжнародних відносин.

3. Відсутня ядерна зброя.

4. Відбувається стохастичне і непередбачуване збільшення продуктивності, що може призвести до втрати стійкості системи. Кожен учасник прагне забезпечити собі резерв безпеки понад свою частку в загальному бойовому потенціалі системи.

5. У системі мають діяти як мінімум п'ять основних учасників.

6. Кожна держава, включаючи й ті, що мають статус «великої держави», потребує союзників для досягнення своїх цілей. Тому країни намагаються підтримувати існування потенційних партнерів по коаліціям [5, с. 209–214].

Ці характеристики зумовлюють наступні правила поведінки провідних акторів системи: діяти так, щоб збільшити свої можливості, але краще шляхом дипломатичних переговорів, ніж війною; краще воювати, ніж втратити можливість розширити свої можливості; краще припинити війну, ніж повністю знищити одного з основних національних акторів; діяти проти будь-якого союзу або одиничного актора, який прагне домінування по відношенню до системи; обмежувати активність акторів, які підтримують наднаціональні організаційні принципи; дозволяти тим основним національним акторам, які зазнали поразки і були обмежені в своїх діях, знову долучатися до системи в якості рівних партнерів, або ж сприяти

входженню другорядних акторів в категорію основних національних акторів; розглядати всіх основних акторів як прийнятних партнерів для взаємодії. В цій системі коаліції укладаються на основі конкретних інтересів і мають тимчасовий характер, оскільки тривала коаліція могла б підірвати характер системи «балансу сил». У війнах держави переслідують обмежені цілі і дотримуються правил ведення війни, а також доктрини невторчання [6, с. 35–36].

За М. Капланом, інша модель – гнучкої біполярної системи – складається з двох ворожих блоків. Кожен з них знаходиться під керівництвом провідної держави – лідера. Відбувається диференціація ролей в системі. Окрім блоків і членів блоку система включає держави, що не приєдналися до блоків, а також міжнародні організації, як ООН. Враховується також фактор ядерної зброї.

Основні правила гнучкої біполярної системи наступні: блоки прагнуть змінити співвідношення бойових потенціалів на свою користь; блоки готові піти на певний ризик, щоб ліквідувати ворожий блок; блоки готові швидше вступити в ядерний конфлікт, ніж дозволити супернику зайняти панівне положення; блоки прагнуть підпорядковувати цілі «універсального» діючого актора цілям власного блоку, але домагатись підпорядкування цілей ворожого блоку цілям «універсального» актора; актори, що не входять до складу блоків, схильні здійснювати загальну підтримку «універсальному» актору; актори що не входять до складу блоків, схильні діяти на користь зменшення небезпеки військового зіткнення між блоками; дійові особи, поза блоками схильні займати нейтральні позиції по відношенню до блоків, за виключенням тих випадків, коли зачіпають цілі «універсального» актора; блоки мають тенденцію до розширення, але водночас проявляють терпимість по відношенню до статусу держав, що не приєдналися.

Коаліції укладаються надовго, вони ґрунтуються на постійних незмінних інтересах і включають в себе ідеологічні компоненти. Війни мають тенденцію до перетворення на тотальну, і лише страх перед глобальною

ядерною війною пом'якшує збройні конфлікти. Універсальний актор підтримує миротворчу і посередницьку діяльність. Блок підтримує провідного учасника навіть з тих питань, по яким відсутня загальна згода. В цій системі втрачають силу ті стримуючі моменти щодо втручання у внутрішні справи учасників, які були в системі «балансу сил». Біполярний характер системи створює тенденцію до концентрації суперництва між блоками і застосуванню сили, коли один з блоків має відчутну перевагу [6, с. 46–51].

Визнаючи новаторський (для свого часу) характер дослідження М. Каплана, слід, разом із тим, зазначити умоглядний характер його теоретичних побудов. Класик модерністського напрямку, з одного боку, ігнорує суспільно-політичний та соціально-економічний зміст історичних процесів, стверджуючи незалежність від часу «єдиної ультрастабільної системи», а з іншого – конструює абстрактні положення системних правил на основі конкретних міжнародних систем (європейська система «балансу сил» XVIII – XIX століть та радянсько-американського протистояння 40-х – 50-х років XX століття). Вельми показово, що спробувавши докласти системні правила «балансу сил» до міжнародної системи періоду «воюючих царств» в Китаї, М. Каплан заявив про аномальну поведінку провідних акторів, які керувались, радше, логікою біполярної, а не багатополусної системи, визнавши необхідність ревізії власної теорії та розробки нових положень [6, с. 2–3].

Що стосується стабільності різних моделей міжнародних відносин, то тут можна лише констатувати відсутність консенсусу серед західних теоретиків, причому їх позиція з цього питання жодним чином не залежить від наукового напрямку, який вони представляють. Так, класики школи «політичного реалізму» Е. Карр [1] та Г. Моргентау [11] розглядали багатополусну систему як значно більш стабільну, ніж біполярна, оскільки за умов мультиполярності великі держави можуть зміцнювати свої позиції шляхом укладання альянсів та ведення дрібних війн, не кидаючи при цьому

прямий виклик іншим провідним державам. Цю ж точку зору поділяли такі відомі представники модернізму, як М. Каплан [7], Д. Сінгер і К. Дойч [2]. На їх думку, учасники багатополюсної системи більше орієнтовані на співробітництво і не сприймають інші держави як однозначне джерело загрози, в той час як за умов біполярності ворожі блоки сфокусовані на протистоянні. В той же час заснована на протилежності інтересів сторін, дво полюсна система містить у собі нездоланний антагонізм, перетворюючи міжнародні відносини на «гру з нульовою сумою» та загрожуючи переростанням дрібних конфліктів у тотальну війну.

Натомість К. Уолтс, розглядаючи стан міжнародної системи як похідне від розподілу сил всередині неї, найбільш стабільною вважав саме біполярну структуру, коли держави-лідери, що володіють приблизно рівною силою, змушені проводити політику взаємного стримування. Згідно його концепції, багатополлярний світ значно більш небезпечний і містить у собі загрозу численних війн, оскільки помилкові розрахунки багатьох альянсів і держав збільшуються в геометричній прогресії. Ну а однополярність, на думку Уолтса, неминуче призводить до анархії, адже жодна наддержава не спроможна контролювати глобальне гетерогенне міжнародне середовище [14, с. 887].

З іншого боку, в сучасній американській політичній публіцистиці не бракує апологій американської гегемонії, автори яких (Ч. Краутхамер [9], У. Крістал, Р. Каган [12], Т. Медден [18]) яскравими барвами розмальовують благо Pax Americana для усього людства і стверджують повну пацифікацію міжнародних відносин за умов «unipolarity».

Більш зважено «стабільність однополярного світу» спробував обґрунтувати У. Волфорт в одноіменній статті. Розвиваючи теорію гегемоністської стабільності Р. Гілпіна [3], він заявив, що для збереження миру один владно-силовий полюс підходить найкраще, оскільки мінімізує змагання за безпеку і престиж між великими державами [16, с. 23], причому чим більш могутнім є гегемон, тим більше шансів на збереження миру.

Таким чином, констатуючи протилежні точки зору провідних теоретиків, можна дійти висновку, що стабільність і конфліктогенність є важливими параметрами реальної історичної системи міжнародних відносин, а не її абстрактної моделі. Фактично, переважна більшість дослідників, які наголошували на більшій стабільності багатопольярної системи, свої теоретичні аргументи добирали під безпосереднім впливом гострого біполярного протистояння часів «холодної війни» від середини 40-х до середини 60-х років ХХ століття (Берлінська криза, Корейська війна, Карибська криза), протиставляючи «ядерному безумству» стримування ідеалізовану картину європейського «концерту націй» першої половини ХІХ століття. Натомість співробітництво Сходу і Заходу у період брежневської «розрядки» і горбачовського «нового мислення» дало серйозні аргументи для сприйняття і оцінки політологами біполярної системи як стабільної і неконфліктогенної. Відповідно, кількість полюсів теоретичної моделі міжнародної системи говорить про її стабільність не більше, ніж форма бокалу про якість налитого вина.

Аналізуючи сучасну міжнародну систему можна констатувати, що як і кожна реально існуюча глобальна суспільна структура вона постає унікальною в своїй історичній неповторності та вельми традиційною з точки зору загальних принципів і закономірностей функціонування. Якщо попередні міжнародні системи (Вестфальська, Віденська, Версальсько-Вашингтонська та Ялтинсько-Потсдамська) утворювались і руйнувались в результаті великих спустошливих війн, то міжнародний порядок на початку ХХІ століття став логічним продовженням протистояння двох наддержав, яке лише умовно можна назвати війною («холодною війною»). Сформована після Другої світової війни біполярна система поступово еволюціонувала від «жорсткої біполярності» другої половини 40-х – 50-х рр. ХХ ст. до «м'якої біполярності» 70-х – 80-х років, аж поки не припинила існування в 1991 році внаслідок самоліквідації СРСР. Фактично, після того як зникло «тяжіння» одного з силових полюсів, вся міжнародна система остаточно

дестабілізувалася, тобто відбулася глибока, але хаотична реструктуризація світової політики. Відповідно, міжнародна спільнота нині перебуває у стані транзиту, адже навіть сама назва – «постбіполярна міжнародна система» – вказує лише на історію її походження, а не на якусь особливу специфіку. Формування і становлення нового міжнародного порядку відбувається у нас на очах, тож поки що доволі важко однозначно визначити стійкі тренди світового розвитку. Сучасні міжнародні відносини характеризуються низкою суперечливих процесів з безпрецедентною динамікою, причому постійно з'являються і проявляють себе нові фактори невизначеності.

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що еволюція теоретичної рефлексії міжнародних відносин перш за все була детермінована історично, формуючись під безпосереднім впливом найважливіших подій на міжнародній арені, традицій зовнішньої політики і основних тенденцій внутрішньополітичного розвитку. Йдеться не лише про взаємодетермінованість світової політики і знань про неї, коли теоретичні уявлення про міжнародні відносини являли собою своєрідне відображення їх стану і структури, а з іншого боку – чимало підсфер цих відносин поставали втіленням ідей і концепцій на практиці, але й про синхронізовану динаміку еволюції теорії міжнародних відносин і самих міжнародних відносин, коли наукові уявлення розвивалися відповідно до реальних міжнародних змін, створюючи дві паралельні динаміки – інтелектуальну та емпіричну.

### **Список використаних джерел та літератури**

1. Carr E. The Twenty Years' Crisis: An Introduction to the Study of International Relations / E. H. Carr. – N. Y.: Palgrave, 2001. – 244 p.
2. Deutsch K. Multipolar Power Systems and International Stability. / K. W. Deutsch, J. D. Singer // World Politics. – 1964. – Vol. 16. – №. 3. – P. 390–406.
3. Gilpin R. War and Change in World Politics / R. Gilpin. – Cambridge: Cambridge University Press, 1981. – 272 p.

4. Jervis R. Unipolarity: A Structural Perspective / R. Jervis // *World Politics*. – 2009. – Vol. 61. – № 1. – P. 188–231.
5. Kaplan M. *Macropolitics: Essays on the Philosophy & Science of Politics* / Morton A. – Kaplan Transaction Publishers, 1969. – 242 p.
6. Kaplan M. *System and process in international politics* / M. A. Kaplan. – ECPR Press, 2005. – 260 p.
7. Kaplan M. *The System Approach to International Politics* / M. Kaplan // *New Approaches to International Relations* / ed. by M. Kaplan. – N.Y.: Columbia University Press, 1968. – P. 381–404.
8. Keohane R. *Power and Interdependence* / R. O. Keohane, J. S. Nye. – N.Y.: Harper Collins Publ., Inc., 1989. – 315 p.
9. Krauthammer Ch. *The Unipolar Moment* / Ch. Krauthammer // *Foreign Affairs*. – 1990/91. – Vol. 70. – № 1 (America and the World 1990/1991). – P. 23–33.
10. Layne Ch. *The Unipolar Illusion. Why New Great Powers Will Rise* / Ch. Layne // *International Security*. – 1993. – Vol. 17. – № 4. – P. 5–6.
11. Morgenthau H. J. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* / H. J. Morgenthau. – Fifth Edition, Revised. – N.Y.: Alfred A. Knopf, 1978. – 653 p.
12. *Present Dangers: Crisis and Opportunity in American Foreign and Defense Policy* / ed. by Kristol W., Kagan R. – San Francisco: Encounter Books, 2000. – 392 p.
13. Switzer T. *The World Today, Foretold by Nixon* [Электронный ресурс] / Tom Switzer // *The New York Times* – July 5, 2011. – Режим доступа: [http://www.nytimes.com/2011/07/06/opinion/06iht-edswitzer06.html?\\_r=0](http://www.nytimes.com/2011/07/06/opinion/06iht-edswitzer06.html?_r=0)
14. Waltz K. *The Stability of a Bipolar World* / K. Waltz // *Daedalus*. – 1964. – Vol. 93. – № 3. – P. 881–909.
15. Weber M. *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*: [in 2 vol.]: [transl.] / M. Weber; ed. by Guenther Roth and Claus Wittich. – Berkeley; London; Los Angeles: Univ. of California Press Ltd., 1978. – Vol. 2. – 828 p.
16. Wohlforth W. *The Stability of a Unipolar World* / W. Wohlforth // *International Security* – 1999. – Vol. 24. – № 1. – P. 5–41.

17. Вартофский М. Модели: репрезентация и научное понимание / М. В. Вартофский; пер. с англ. – М.: «Прогресс», 1988. – 507 с.
18. Мэдден Т. Империя доверия. Как Рим строил Новый Мир, как Америка строит Новый Мир / Т. Мэдден; пер. с англ. А. Гиршгорн. – М.: Прогресс-Традиция, 2010. – 451 с.
19. Отношения Россия – США после «перезагрузки»: на пути к новой повестке дня. Взгляд из России // Аналитический доклад российской группы международного дискуссионного клуба «Валдай» – М., 2011. – 48 с.

### **MULTIPOLAR MODEL OF INTERNATIONAL SYSTEM: STABILITY AND CONFLICT**

***Abstract.** It is researched a theoretical model of a multipolar system of international relations at the article. Interest to this themes is caused by needs of Ukrainian political science and diplomacy in schemes of understanding and mechanisms of an adaptation to demands of the modern system of international relations. The aim of the article is to determine factors of a stability and conflicts of a multipolar model of a system of international relations. It is studied basic approaches of designing multipolar model, defined the main factors of its stability and conflicts, highlighted an interdependence of the world politics and knowledge about it. Because of an availability of opposing viewpoints from leading scholars about the stability and conflicts in unipolar, bipolar and multipolar systems, the author concludes that these indicators are important parameters of the real historical system of international relations, but not its abstract model. It is alleged that researchers, which emphasized at more stability of a multipolar system, their theoretical arguments had selected under the direct influence of acute bipolar confrontation during the "Cold War" from the mid-40s to mid-60s of the twentieth century (the Berlin Crisis, the Korean War, the Caribbean Crisis), opposing the "nuclear madness" of a constraint an idealized picture of European "concert of nations" at the first half of the nineteenth century. Instead, cooperation between East and West during the Brezhnev's «discharging» and Gorbachev's «new*

*thinking» gave serious reasons for a perception and appraisal by politologists of a bipolar system as stable and without conflicts. Accordingly, the number of poles of a theoretical model of the international system says about its stability not more than a form a glass about a quality of a poured wine.*

**Key words:** *model, international relation, pole, multipolar system, stability.*

## **МОДЕЛЬ МУЛЬТИПОЛЯРНОЙ СИСТЕМЫ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ: СТАБИЛЬНОСТЬ И КОНФЛИКТОГЕННОСТЬ**

*Аннотация. В статье исследуется теоретическая модель многополярной системы международных отношений. Рассмотрены базовые подходы к конструированию мультиполярной модели, определены основные факторы её стабильности и конфликтности, акцентировано внимание на взаимодействии мировой политики и знаний про неё.*

**Ключевые слова:** *модель, международные отношения, многополярная система, стабильность.*